

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՀԱՄԸՆԴՅԱՆՈՒՐ ՀՈՉԱԿԱԳԻՐ

ՄԻԱՎՈՐՎԱԾ ԱԶԳԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ
Հասարակական տեղեկատվության բաժին

Մարդու իրավունքները

հրապարակված Միավորված ազ․երի կազմակերպության Մարդու
իրավունքների համընդհանուր հռչակա․րում

1948 թվականի դեկտեմբերի 10-ին Միավորված ազ․երի կազմակերպության Ընդհանուր ժողովն ընդունեց ու ազդարարեց Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակա․իրը, որի ամբողջական տեքստն ամփոփված է․րքույկի հաջորդ էջերում: Պատմական նշանակություն ունեցող այս որոշումն ընդունելուց հետո ժողովը բոլոր անդամ պետություններին կոչ արեց հրապարակել Հռչակա․րի տեքստը – անել ամեն ինչ փաստաթղթի «տարածման, հրապարակման ու մեկնաբանման համար,․լիսավորապես դպրոցներում – այլ ուսումնական հաստատություններում, առանց երկրների կամ տարածքների քաղաքական կար․ավիճակի տարբերակման:

Խավիեր Պերես դե Կուելյար
ԳԼԽԱՎՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

Բոլոր մարդիկ ծնվում են հավասար ու անօտարելի իրավունքներով – հիմնական ազատություններով:

Միավորված ազ․երը պարտավորություն է ստանձնել պահպանել, խրախուսել ու պաշտպանել յուրաքանչյուր անհատի մարդու իրավունքները: Այս պարտավորությունը բխում է Միավորված ազ․երի կանոնադրությունից, որը վերահաստատում է աշխարհի ժողովուրդների հավատը մարդու հիմնական իրավունքների, անձի արժանապատվության ու արժեքի նկատմամբ:

Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակա․րում Միավորված ազ․երի կազմակերպությունը պարզ ու հասկանալի ձևով ներկայացրել է այն իրավունքները, որոնք հավասարապես պատկանում են յուրաքանչյուր մարդու:

Այս իրավունքները պատկանում են ձեզ:

Սրանք ձեր իրավունքներն են:

Ծանոթացեք դրանց: Աջակցեք այդ իրավունքներին, պաշտպանեք դրանք հանուն ձեզ – ձեր եղբայրակիցների:

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՀԱՄԸՆԴՅԱՆՈՒՐ ՀՌՉԱԿԱԳԻՐ

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ

Քանզի մարդկային ընտանիքի բոլոր անդամներին ներհատուկ արժանապատվությունը – հավասար ու անօտարելի իրավունքները աշխարհի ազատության, արդարության ու խաղաղության հիմքն են.

Քանզի մարդու իրավունքների նկատմամբ քանահրանքն ու արհամարհանքը հան · եցրել են մարդկության խիղճը խռոված բարբարոսական · որժողությունների, – քանի որ այնպիսի աշխարհի ստեղծումը, ուր մարդիկ կվայելեն խոսքի ու համոզմունքների ազատություն – զերծ կլինեն վախից ու կարիքից հռչակվել է որպես մարդկանց բարձրա · ույն ծ · տուն.

Քանզի անհրաժեշտ է, որպեսզի մարդը, որպես մի վերջին միջոցի, չդիմի ապստամբության ընդդեմ բռնության ու ճնշման, օրենքի իշխանությամբ պաշտպանել մարդու իրավունքները.

Քանզի անհրաժեշտ է նպաստել ազ · երի միջ– բարեկամական հարաբերությունների զար · ացմանը.

Քանզի Միավորված ազ · երի ժողովուրդները կանոնադրության մեջ վերահավաստել են իրենց հավատը մարդու հիմնական իրավունքների, անձի արժանապատվության ու արժեքի, տղամարդու ու կնոջ հավասար իրավունքների նկատմամբ – որոշել են ավելի մեծ ազատության պայմաններում նպաստել սոցիալական առաջընթացին ու կյանքի պայմանների բարելավմանը.

Քանզի անդամ պետությունները պարտավորվել են Միավորված ազ · երի հետ համա · ործակցությամբ հասնել մարդու իրավունքների ու հիմնական ազատությունների նկատմամբ համընդհանուր հար · անքի ու դրանց պահպանման.

Քանզի այս իրավունքների ու ազատությունների համընդհանուր ընբռնումը կար–որա · ույն նշանակություն ունի այս պարտավորության լիարժեք իրա · ործման համար.

ԳԼԽԱՎՈՐ ԱՍԱՄԲԼԵԱՆ
ազդարարում է այս
ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՀԱՍԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈՉԱՎԱԳԻՐԸ

որպես առաջադրանք բոլոր ժողովուրդներին ու ազ․երին, որպեսզի յուրաքանչյուր անհատ – հասարակության յուրաքանչյուր մարմին, մտքում մշտապես ունենալով այս Հռչակա․իրը, ծ․տի ուսուցման ու կրթության միջոցով նպաստել այս իրավունքների ու ազատությունների նկատմամբ հար․ալից վերաբերմունքին – ազ․ային ու միջազ․ային առաջադիմական միջոցառումներով ապահովել դրանց համընդհանուր արդյունավետ ճանաչումն ու պահպանումը թե անդամ պետությունների ժողովուրդների – թե դրանց իրավասու տարածքների ժողովուրդների կողմից:

Հոդված 1

Բոլոր մարդիկ ծնվում են ազատ ու հավասար իրենց արժանապատվությամբ ու իրավունքներով: Նրանք ունեն բանականություն ու խիղճ – միմյանց պետք է եղբայրաբար վերաբերվեն:

Հոդված 2

Ամեն ոք ունի այս Հռչակա․րում բերված բոլոր իրավունքներն ու ազատությունները առանց որ–է խտրության՝ հիմնված ցեղային, մաշկի․ույնի, սեռի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ այլ հանդգնումների, ազ․ային կամ սոցիալական ծա․ման, ունեցվածքի, դասային պատկանելության կամ որ–է այլ կար․ավիճակի վրա:

Ավելին, ոչ մի խտրականություն չպետք է լինի հիմնված երկրի կամ տարածքի, քաղաքական, իրավական, կամ միջազ․ային կար․ավիճակի վրա, լինի դա անկախ, խնամարկյալ, ոչ-ինքնակառավարվող կամ ինքնիշխանության որ–է այլ սահմանափակումով պետական կազմավորում, որին պատկանում է մարդը:

Հոդված 3

Յուրաքանչյուր ոք ունի ապրելու, ազատության ու անձի անձեռնմխելիության իրավունք:

Հոդված 4

Ոչ ոք չպետք է լինի ստրկության կամ անազատ վիճակում. պետք է արժեքներ ստրկատիրության ու ստրուկների առուծախի բոլոր ձևերը:

Հոդված 5

Ոչ ոք չպետք է ենթարկվի կտտանքների, դաժան, անմարդկային կամ ստորացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժի:

Հոդված 6

Ամեն ոք, ուր էլ որ լինի, իրավունք ունի ճանաչվել որպես իրավասություն:

Հոդված 7

Բոլորը հավասար են օրենքի առջև – , առանց որևէ խտրականության, ունեն օրենքով հավասար պաշտպանվելու իրավունք: Բոլորը ունեն հավասար պաշտպանության իրավունք՝ ընդդեմ ցանկացած խտրականության, որով խախտվում է այս Հռչակա՝ իրը, – ընդդեմ նման խտրականության մղող ցանկացած սադրանքի:

Հոդված 8

Ամեն ոք ունի ազ՝ ային լիազոր դատարանների միջոցով իր իրավունքների արդյունավետ վերական՝ նման իրավունք, եթե խախտվում են սահմանադրությամբ կամ օրենքով սահմանված նրա հիմնական իրավունքները:

Հոդված 9

Ոչ ոք չի կարող ենթարկվել կամայական կալանքի, բանտարկության կամ արտաքսման:

Հոդված 10

Ամեն ոք իր իրավունքների ու պարտականությունների սահմանման համար – իր դեմ ցանկացած քրեական մեղադրանքի դեպքում, լիակատար հավասարության հիման վրա, իրավունք ունի, որ իր · որժը արդարացի ու հրապարակայնորեն լսվի անկախ ու անկողմնապահ դատարանի կողմից:

Հոդված 11

(1) Հանցա · ործության համար մեղադրվող յուրաքանչյուր մարդ իրավունք ունի անմեղ համարվել քանի դեռ նրա մեղքը չի ապացուցված օրենքով նախատեսված հրապարակային դատաքննությամբ, որի ժամանակ ապահովվեն նրա պաշտպանության համար բոլոր անհրաժեշտ երաշխիքները:

(2) Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել որպես հանցա · ործ որ–իցէ արարքի կամ բացթողման համար, որը կատարվել է այնպիսի ժամանակ, երբ այն ազ · ային կամ միջազ · ային օրենքով հանցա · ործություն չի համարվել: Չի կարող սահմանվել նա–ավելի ծանր պատիժ, քան այն, որը կիրառվում էր հանցա · ործության կատարման ժամանակ:

Հոդված 12

Ոչ ոք չի կարող ենթարկվել կամայական միջամտության իր անձնական ու ընտանեկան կյանքի նկատմամբ, իր տան, թղթակցության – կամ իր պատվի ու համբավի դեմ կամայական ոտնձ · ության: Ամեն ոք ունի օրենքով պաշտպանվելու իրավունք ընդդեմ նման միջամտության կամ ոտնձ · ության:

Հոդված 13

(1) Ամեն ոք ունի տեղաշարժվելու – բնակության վայր ընտրելու ազատության իրավունք յուրաքանչյուր պետության սահմաններում:

(2) Ամեն ոք ունի ցանկացած երկրից, այդ թվում իր երկրից հեռանալու – իր երկիր վերադառնալու իրավունք:

Հոդված 14

(1) Ամեն ոք իրավունք ունի այլ երկրներում հետապնդումից ապաստան որոնել – ապաստանից օտվել:

(2) Այս իրավունքը չի կարող որժադրվել այնպիսի ոչ-քաղաքական հանցա որժությունների կամ արարքների համար հարուցված հետապնդությունների դեպքում, որոնք հակասում են Միավորված ազ. երի նպատակներին ու սկզբունքներին:

Յոդված 15

(1) Ամեն ոք ունի քաղաքացիության իրավունք:

(2) Ոչ ոք չի կարող կամայականորեն զրկվել իր քաղաքացիությունից կամ քաղաքացիությունը փոխելու իրավունքից:

Յոդված 16

(1) Չափահաս տղամարդիկ ու կանայք, առանց որ–է ցեղային, ազ. ային կամ կրոնական սահմանափակման, իրավունք ունեն անուսնանալ – ընտանիք հիմնել: Նրանք հավասար իրավունքներ ունեն անուսնանալիս, անուսնության ընթացքում – անուսնալուծության ժամանակ:

(2) Անուսնությունը կարող է կայանալ միայն անուսնացող կողմերի լիարժեք ու ազատ համաձայնության դեպքում:

(3) Ընտանիքը հասարակության բնական ու հիմնական բջիջն է – պաշտպանվելու իրավունք ունի հասարակության ու պետության կողմից:

Յոդված 17

(1) Ամեն ոք ունի սեփականություն ունենալու իրավունք՝ ինչպես մենակ, այնպես էլ ուրիշների հետ միասին:

(2) Ոչ ոք չի կարող կամայականորեն զրկվել իր սեփականությունից:

Յոդված 18

Յուրաքանչյուր ոք ունի մտքի, խղճի ու դավանանքի ազատության իրավունք. այս իրավունքը ներառում է իր դավանանքը կամ հանոգմունքները փոխելու ազատություն – իր դավանանքին կամ հանոգմունքներին հետ–ելու ազատություն, մենակ կամ ուրիշների հետ համատեղ, հրապարակայնորեն կամ · աղտնի՝ քարոզի, ժամեր · ության, կրոնական ու ծիսական արարողությունների ձ–ով:

Հոդված 19

Ամեն ոք ունի հանոգմունքներ ունենալու – արտահայտվելու իրավունք. այս իրավունքը ներառում է հանոգմունքներին անար · ել հավատարիմ մնալու – տեղեկություններ ու · աղափարներ որոնելու, ստանալու ու տարածելու ազատություն, լրատվության ցանկացած միջոցներով, անկախ պետական սահմաններից:

Հոդված 20

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի խաղաղ հավաքների ու միություններ կազմելու իրավունք:

(2) Ոչ ոք չի կարող հարկադրաբար անդամակցվել որ–է միության:

Հոդված 21

(1) Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի մասնակցել իր երկրի կառավարմանը՝ անմիջաբար կամ ազատ ընտրված ներկայացուցիչների միջոցով:

(2) Յուրաքանչյուր ոք իր երկրում ունի պետական ծառայություն կատարելու հավասար իրավունք:

(3) Ժողովրդի կամքը պետք է լինի կառավարության իրավազորության հիմքը. այս կամքի արտահայտությունը պետք է լինեն պարբերական ու անեղծ ընտրությունները, որոնք պետք է իրա · ործվեն համընդհանուր ու հավասար ընտրական իրավունքի հիման վրա, · աղտնի քվեարկության կամ համարժեք ազատ ընտրական ընթացակար · երի միջոցով:

Հոդված 22

Յուրաքանչյուր ոք, որպես հասարակության անդամ, սոցիալական ապահովության իրավունք ունի, օտվում է իր արժանապատվության – իր անձի ազատ զարգացման համար անհրաժեշտ տնտեսական, սոցիալական ու մշակութային իրավունքներից ազային ջանքերի ու միջազային համաործակցության միջոցով, յուրաքանչյուր պետության կառուցվածքին ու ռեսուրսներին համապատասխան:

Հոդված 23

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի աշխատանքի, աշխատանքի ազատ ընտրության, արդարացի ու նպաստավոր աշատանքային պայմանների – ործազրկությունից պաշտպանվելու իրավունք:

(2) Յուրաքանչյուր ոք, առանց որ–իցէ խտրականության, ունի հավասար աշխատանքի դիմաց հավասար վարծատրության իրավունք:

(3) Յուրաքանչյուր ոք ունի արդարացի ու համապատասխան վարծատրության իրավունք, որով ապահովվի մարդկային արժանապատվությանը վայել իր ու իր ընտանիքը ոյությունը, իսկ անհրաժեշտության դեպքում լրացվի սոցիալական ապավության այլ միջոցներով:

(4) Յուրաքանչյուր ոք ունի իր շահերը պաշտպանելու համար արհեստակցական միություններ ստեղծելու – դրանց անդամակցելու իրավունք:

Հոդված 24

Յուրաքանչյուր ոք ունի հանստի ու ժամանցի, այդ թվում՝ աշխատանքային ժամերի չափավոր սահմանափակման – պարբերական վճարովի արծակուրդների իրավունք:

Հոդված 25

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի կենսամակարդակի իրավունք, որը իր – իր ընտանիքի համար ապահովի առողջություն ու բարեկեցություն, այդ թվում՝ սնունդ, հա ուստ, բնակարան ու բժշկական սպասարկում, անհրաժեշտ սոցիալական ծառայություններ – ապահովաության իրավունք ուրծազրկության, հիվանդության, հաշմանդամության, այրիության, ծերության – այն դեպքերում, երբ

· ոյության միջոցների ձեռքբերումը չի պայմանավորված իրենից կախված հան·ամանքներով:

(2) Մայրերն ու մանուկներն ունեն հատուկ հո·ածության ու օժանդակության իրավունք: Բոլոր երեխաները` ծնված անուսնությունից կամ արտամուսնական կապերից, օ·տվում են նույն սոցիալական պաշտպանությունից:

Հոդված 26

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի ունի կրթության իրավունք: Կրթությունը, առնվազան տարրական ու հանրակրթական փուլերում, պետք է լինի անվճար: Տարրական կրթությունը պետք է լինի պարտադիր: Տեխնիկական ու մասնա·իտական կրթությունը լինելու է ընդհանուրի համար մատչելի, իսկ բարձրա·ույն կրթությունը` բոլորի համար հավասարապես մատչելի, հիմնված ընդունակությունների վրա:

(2) Կրթությունը պետք է նպատակաուղղված լինի անձի լիարժեք զար·ացմանը – մարդու իրավունքների ու հիմնական ազատությունների նկատմամբ հար·անքի ամրապնդմանը: Այն պետք է նպաստի բոլոր ազ·երի, ցեղային կամ կրոնական խմբերի միջ– փոխընթացմանը, հանդուրժողականությանն ու բարեկամությանը – էլ ավելի նպաստի Միավորված ազ·երի խաղաղապահական ·ործունեությանը:

(3) Ծնողներն ունեն իրենց երեխաներին տրվող կրթության տեսակի ընտրության առաջնային իրավունք:

Հոդված 27

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի իր համայնքի մշակութային կյանքին ազատորեն մասնակցելու, արվեստը դրվատելու, ·իտական առաջընթացին մասնակցելու – դրա բարիքներից օ·տվելու իրավունք:

(2) Յուրաքանչյուր ոք պաշտպանության իրավունք ունի իր բարոյական ու նյութական շահերի համար, որոնք արդյունք են իր իսկ հեղինակած ·իտական, ·րական կամ ·եղարվեստական ցանկացած աշխատանքի:

Հոդված 28

Յուրաքանչյուր ոք ունի սոցիալական ու միջազգային կարողականների իրավունք, որի դեպքում լիովին իրաւորժելի են այս Հռչակարարում շարադրված իրավունքներն ու ազատությունները:

Հոդված 29

(1) Յուրաքանչյուր ոք պարտականություններ ունի համանրքի նկատմամբ, ուր – միայն հնարավոր է իր անձի ազատ ու լիարժեք զարգումը:

(2) Իր իրավունքներն ու ազատություններն իրականացնելիս, յուրաքանչյուր ոք պետք է ենթակա լինի միմիայն այնպիսի սահմանափակումների, որոնք օրենքով սահմանված են ուրիշների իրավունքների ու ազատությունների համար պատշաճ ճանաչում ու հարանք ապահովելու – բարոյականության, հասարակական կարողանոնի ու ընդհանուր բարեկեցության արդարացի պահանջները ժողովրդավարական հասարակարում բավարարելու համար:

(3) Այս իրավունքների ու ազատությունների իրականացումը ոչ մի դեպքում չպետք է հակասի Միացյալ ազգերի նպատակներին ու սկզբունքներին:

Հոդված 30

Այս Հռչակարարում ոչ մի բան չի կարող մեկնաբանվել որպես որ–է իրավունքի տրամադրում որ–իցէ պետության, մարդկանց խմբի կամ առանձին անձանց զբաղվելու մի որ–է որժունեությանմբ կամ արարքով, որոնք ուղղված լինեն Հռչակարարում շարադրված ազատությունների ու իրավունքների ոչնչացմանը: